דְּהעדפה זו מַמָּעֲשֶׂה יָדֶיהָ הִיא, ויש סברא לומר שתהיה שייכת לבעל כמו עיקר מעשי ידיה, ובכל זאת אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שההעדפה לְעַצְמָהּ, והבעל זוכה רק בשיעור שתיקנו לו חכמים ממעשי ידיה, אם כן מְצִיאָתָהּ, שאינה בכלל 'מעשה ידיה', ופחות מסתבר שיקנוה חכמים לבעל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שיסבור רבי עקיבא שהיא לאשה. ואיך אתה אומר בשם רבי עקיבא שמציאתה לבעלה.

ומבארת הגמרא היכן אמר רבי עקיבא שההעדפה שייכת לאשה: דְּתָנַן במשנה (נדרים פה.), אשה שאמרה לבעלה קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ – מה שאני עושה במלאכתי יאסר עליך בקרבן, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר את נדרה, לפי שהיא משועבדת לו למעשי ידיה, ואין נדרה חל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אף על פי כן יָפֵר לה בעלה, שֶׁמָּא תַּעֲרִיךְ עָלָיו במעשי ידיה יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ – יותר מהשיעור שחייבוה חכמים לעשות, ועל העדפה זו יחול הנדר. ומוכח מדבריו שההעדפה שייכת לאשה, ולכן בידה לאוסרה על בעלה, וכל שכן שמציאתה שייכת לה.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא, אֵיפוֹךְ – יש להפוך את גירסת הברייתא, וכך יש לשנות בה, מְצִיאַת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְעַצְמָהּ. ונמצא שלדעת רבי עקיבא גם העדפה וגם מציאה שייכים לאשה.

הגמרא מקשה על עיקר דברי הברייתא בענין מציאת האשה. מקשה הגמרא: כיצד אתה אומר שנחלקו רבי עקיבא ותנא קמא בדין מציאת האשה, וְהָא כְּתִי אָתָא – והרי כשבא רָבִין מארץ ישראל לבבל אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן בביאור מחלוקת תנא קמא ורבי עקיבא, שבְּהַעֲדָפָה שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַדְּחָק – מה שההעדיפה האשה במלאכתה בלי לדחוק את עצמה, כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְלִיגִי דְּבַעַל חַיֵּי – לדברי הכל שייכת אותה העדפה לבעל, כִּי פְּלִיגִי – ומה שנחלקו תנא קמא ורבי עקיבא במשנה בנדרים היינו בְּהַעֲדָפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק – שדחקה עצמה כדי להעדיף, כגון שעבדה בלילה בזמן שבני אדם ישנים, תָּנָא קַמָּא סָבַר, שאף העדפה זו שייכת לְבַעְלָהּ, ואין נדרה חל כלל, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, לְעַצְמָהּ, וכיון שנדרה חל על ההעדפה זו, עליו להפר לה. ואם כן קשה, שהרי מציאה היא כהעדפה שלא על ידי הדחק, שאין לאשה טורח במציאתה, ואם כן לדברי הכל היא לבעלה, ואילו בברייתא מבואר שנחלקו בזה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, מְצִיאָתָהּ, בְּהַעֲדָפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדְּחָק דְּמֵי [–היא נחשבת], כיון שבדרך כלל יש צורך לטרוח ולחפש מציאות, והעדפה שעל ידי הדחק תלויה בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן, וכמו כן נחלקו במציאתה, של מי היא.

הגמרא מבררת מתי נחשבת מלאכתה כהעדפה על ידי הדחק. מסתפקת הגמרא: בָּעֵי רַב פָּפָּא, לדעת רבי עקיבא שהעדפה שעל ידי הדחק שייכת לאשה, עָשָׂתָה לוֹ שְׁתַּיִם [–שתי מלאכות] בְּבַת אַחַת, ובשתיהן יחד יש עודף על חיוב מלאכתה, מַהוּ, האם עשיית שתי המלאכות יחד נחשבת כהעדפה שעל ידי הדחק, והיא שלה, או שהעדפה על ידי הדחק היינו רק כשעושה מלאכה בזמן שבני אדם ישנים וכדומה, אך לא כשעשתה שתי מלאכות יחד. ספק נוסף: בָּעֵי רָבִינָא, אף אם עשיית שתי מלאכות אינה נחשבת כהעדפה שעל ידי הדחק, אם עשתה שָׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה מלאכות בְּבַת אַחַת, מַהוּ, האם גם דבר זה נחשב כהעדפה שלא על ידי הדחק, והמלאכות של בעלה, או שזו העדפה שעל ידי הדחק, ושייכת לה. אומרת הגמרא: תֵּיקוּ – שאלות אלו נשארו בספק, ולא נפשטו.

* * *

שנינו במשנה: נּוֹשְׂאָה וּפְנָמָהּ שלה, רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שבסתר, לה שני חלקים ולו אחד. ובזמן שבגלוי, לו שני חלקים ולה אחד. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן, אֶלָּא מַעֲתָּה – לדברי רבי יהודה בן בתירא שיש חיוב תשלום בושת לבעל, הגם שלא התבייש בעצמו, יקשה, וכי אם בִּייֵשׁ אדם את סוּסְתּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, חָכִי נַמִּי דְּבָעֵי לְמֵיתַן לֵיהּ בּוֹשֶׁת – האם גם בזה נאמר שעליו לשלם דמי בושת לבעל הסוסה, והרי ודאי אין הדבר כן, ומדוע כאן עליו לשלם לבעל על ביוש אשתו.

תמהה הגמרא על נוסח הקושיא: וְכִי סוּם בַּר בּוֹשֶׁת הוּא, הרי אין בעל הסוס מתבייש בכך שמביישים את סוסו, ואילו הבעל מתבייש כשמביישים את אשתו.

מקשה הגמרא בנוסח אחר: אֶלָּא, כך יש להקשות על משנתינו, אם אדם רַמַּק [–ירק] בְּגִנְּתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ בשעה שהוא לבוש בו, שבודאי יש לו בושה בדבר אף שלא נעשה מעשה בגופו, חָכִי נַמִּי דְּבָעֵי לְמֵיתַן לֵיהּ בּוֹשֶׁת – האם תאמר שחייב לשלם לו דמי בושת. וְכִי תֵּימָא חָכִי נַמִּי – ואם תרצה לומר שאכן יש עליו חיוב בושת, וַהֲרֵי אין הדבר כן, דִּתְנַן במשנה (ב"ק צ.), רַמַּק בחבירו וְהִנִּיעַ [–פגע] בּוֹ חָרוֹק, וְכן אם פָּרַע את רֹאשׁ הָאִשָּׁה בשוק, וְכן אם הֶעֱבִיר [–הוריד] את טַלִּיתוֹ [–בגדו] של חבירו מֵעָנְיו, חַיָּיב המבייש לִיתֵּן לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז בדמי בושתו. וְאָמַר רַב פָּפָּא, לֹא שָׁנוּ דין זה שהרוקק בחבירו משלם לו דמי בושתו, אֶלָּא אם הרוק פגע בּוֹ ממש, אֲבָל אם פגע הרוק בְּבִגְדוֹ, פָּטוּר. ומוכח שאם לא נעשה מעשה הביוש בגוף האדם המתבייש אין חיוב תשלומים, ומדוע לדעת רבי יהודה בן בתירא חייב המבייש את האשה לשלם לבעלה.

מתרצת הגמרא: בְּבִגְדוֹ לֵית לֵיהּ זִילוּתָא – הרקיקה בבגד אינה מביישת את הלובש, ולכן פטור הרוקק, אבל כשמביישים את אִשְׁתּוֹ, אִית לָהּ זִילוּתָא – יש בזה בושה לבעלה, ולכן יש סברא לתת לו חלק מדמי הבושת.

ממשיכה הגמרא ומקשה: אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, אֶלָּא מַעֲתָּה, אם אדם בַּייֵשׁ עֲנִי בֶּן טוֹבִים [–ממשפחה חשובה], דְּאִית לְהוּ זִילוּתָא – שיש בושה לְכוּלְהוּ בְּנֵי מַשְׁפָּחָה, כיון שהוא עני ומוטל עליהם לשומרו, חָכִי נַמִּי דְּבָעֵי לְמֵיתַן לְהוּ – האם גם בזה הוא יצטרך לשלם דמי בּוֹשֶׁת לְכָל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב אשי, הָתָם, לַאו גּוּפַיְיהוּ – אין אותו עני נחשב כגופם של קרוביו, אלא מחמת ביושו נגרם להם בושת, ובזה לדברי הכל אין הקרובים מקבלים חלק מדמי הבושת, שאין חיוב בושת אלא למי שביישוהו בגופו, אבל הָכָא, אִשְׁתּוֹ גּוּפֵיהּ הָוְיָא – היא נחשבת ממש בגופו, והמבייש את האשה נחשב כמבייש את בעלה, ולכן הוא נוטל חלק בבושת.

משנה

המשנה עוסקת בהתחייבות הנדוניא של אבי האשה לבעל, ובמה שמתחייב הבעל בכתובת אשתו תמורת הנדוניא: הַפּוֹסֵק – אדם שהתחייב לתת סכום מסוים של מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וְלפני הנישואין מֵת חָתָנוֹ ללא בנים, ועתה צריכה האשה להתייבם לאחי המת, והלה תובע מאבי האשה שיתן לו את המעות שפסק לאחיו שמת, אָמְרוּ חֲכָמִים, יָכוֹל הוּא אבי האשה שֶׁיֹּאמַר לאחי המת, לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִיתֵּן מעות אלו, וְלֹא אֵי אֶפְשִׁי [–איני רוצה] לִיתֵּן, אלא חלוץ או יבם, ואינך יכול לעכבה עבור המעות.

אשה הנישאת ומכניסה לבעלה ממון או נכסים, צריך בעלה לכתוב את שווי הדברים בכתובתה, והוא מתחייב בכך שאם ימות או יגרשנה תטול סכום זה מנכסיו. המשנה מבארת עתה כיצד שמים את הנכסים והמעות שהיא מכניסה לו: פָּסְקָה – התחייבה האשה לְחֲכָמִים לוֹ בנדוניא אֶלֶף דִּינָר, שהם עשרה מנים, הוּא פּוֹסֵק [–כותב] בְּכָנְּדָן בכתובתה חֲמֵשׁ עֲשְׂרֵה מָנֶה, שליש יותר ממה שהכניסה לו. והטעם בכך, כיון שהוא עתיד לסחור במעות אלו, וירויח על ידם יותר משויים עתה. וּבְנֶגֶד הַשּׁוּם – אבל אם לא הכניסה לו ממון ממש, אלא דברים שצריך לשום את שויים, כגון בגדים וכלים שמשתמשים בהם, הוּא פּוֹסֵק כנגדם בכתובה פָּחוֹת חוֹמֶשׁ משויים עתה, כגון, אם שמו אותם באלף דינר, הוא מתחייב כנגדם רק שמונה מאות, כיון שדרך הבגדים והכלים לִפְחוֹת משויים, וגם משום שדרך הנועדים בבית החתן לשום את הנדוניא ביותר משוייה האמיתי, לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה.

המשך בעמוד רלט

ממשיכה המשנה לבאר את אופני השומא בכתובה: **שׁוּם בְּמָנֶה** – הכניסה האשה בנדוניא דבר שצריך שומא, בכדי שיכתוב בכתובתה שקיבל דבר ששוה מנה, ואותו דבר אכן שָׁוֶה מָנֶה בשומא אמיתית שעושים בשוק לכל אדם, **אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה** – אינו יכול לתובעה שתוסיף ותיתן לו עוד חומש על המנה שכתב בכתובה, בטענה שהרי אמרו חכמים שפוחתים חומש משוויו האמיתי של הדבר [ואם כתבו שומתו במנה, הרי הוא צריך להיות שוה מנה וחומש], כיון שלא אמרו כן אלא לגבי שומא הנעשית בבית חתנים, שדרך להוסיף על השומא חומש, אבל בשומא רגילה לא נאמר כלל זה, ומכניסה לו כפי השומא.

אבל אם הכניסה לו **שׁוּם בְּמָנֶה** – דבר שצריך שומא וכתב כנגדו בכתובתה מנה, ולא שמו אותו בשוק אלא בבית החתנים, **הֵיא נוֹתֶנֶת** – עליה להכניס לו דבר שישומו את שווייו בבית החתנים בשווי **שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר**, והיינו מנה וחומש, כיון שבבית החתנים מוסיפים חומש על השומא האמיתית, ונמצא שאם ישומו אותו במנה וחומש, יהיה שוויו לפי האמת מנה, וכפי שהתחייב בכתובתה. דין נוסף: **וּבְאַרְבַּע מֵאוֹת** – אם כתב בכתובה שהכניסה לו דברים בשווי ארבע מאות זוז, **הֵיא נוֹתֶנֶת** – עליה ליתן לו דברים שישומו אותם בבית חתנים בְּחֲמֵשׁ מֵאוֹת, שאז שויים האמיתי הוא ארבע מאות, כפי שכתב לה.

דין נוסף מחמת כללים אלו: וכן מַה

שֶׁחָתָן פּוֹסֵק בכתובה, אחרי שכבר שמו את הנדוניא בבית החתנים, הוּא פּוֹסֵק וכותב בכתובה פָּחוֹת חוֹמֶשׁ משוֹמתם, כטעם המבואר לעיל, שהדרך היא לשומם בשיעור חומש יותר משויים האמיתי.

* * *

גמרא

שנינו במשנה: הפוסק מעות לחתנו, ומת חתנו, אמרו חכמים יכול הוא שיאמר, לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, דין זה, שיכול האב לסרב לתת ליבם את הסכום שהתחייב לתת לחתנו, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שהוא נודהג בשהחתן הָרִאשׁוֹן היה תַּלְמִיד חָכָם, וְאילו הַשֵּׁנִי, היבם, הוא עַם הָאָרֶץ, שבודאי יכול הוא לומר שפסיקת הממון היתה רק עבור התלמיד חכם, אֶלָּא אֲפִילּוּ אם הָרִאשׁוֹן היה עַם הָאָרֶץ וְשֵׁנִי תַּלְמִיד חָכָם, יָכוֹל לוֹמַר, לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִיתֵּן וְלָךְ אִי אֶפְשִׁי לִיתֵּן.

* * *

שנינו במשנה: פָּסְקָה לְחֲכָנִים לוֹ אֶלֶף דִּינָר כּוּ', וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש וכו', שום במנה, היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. וברביע מאות, היא נותנת חמש מאות. מה שחתן פוסק, הוא פוסק פחות חומש. שואלת הגמרא: הַיְינוּ רֵישָׁא – שלשה דינים אלו, שנותנת שלשים ואחד סלע ודינר על כל מנה שהוא כותב לה, ונותנת חמש מאות כשכתב לה ארבע מאות, ומה שחתן פוסק, הוא פוסק פחות חומש, הרי הם כמו הדין שנשנה ברישא של המשנה, שכנגד השום הוא פוסק לה פחות חומש, ומדוע הוצרכה המשנה לכתוב דין זה בארבעה אופנים שונים.

מתרצת הגמרא: בכל אופן שהוזכר במשנה יש חידוש מסוים, תָּנָא ברישא 'כנגד השום הוא פוסק פחות חומש', והיינו 'שׁוּמָא רַבָּה' – בשומא גדולה של אלף דינר, כעין האופן המוזכר בתחילת המשנה, והחידוש הוא שאף בממון שהוא מרובה מאד מצד עצמו דרך השמאים בבית החתנים להוסיף על שויים, ופוחת לה חומש. וְקָתָנֵי בהמשך המשנה 'שום במנה היא נותנת לו שלשים ואחד סלע ודינר', והיינו שׁוּמָא זוּטָא – שומא קטנה, של מנה אחד, והחידוש הוא שאף בנדוניא מועטת אין השמאים מעלים את ערכה ביותר מחומש כדי שלא לביישה, אלא אף בזה שיעור התוספת הוא רק חומש. תָּנָא בסיפא 'מה שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש', והיינו שׁוּמָא דִּידֵיהּ – שהאשה כבר הכניסה את הנכסים ואחר כך כתב לה הבעל את הכתובה, שאף שהחתן עצמו ראה את הנכסים ושם אותם, דרכו גם כן להוסיף בשומתם חומש, ולכן מפחית את אותו חומש ממה שכותב. וְקָתָנֵי 'וברביע מאות היא נותנת חמש מאות', והיינו שׁוּמָא דִּידָהּ, שכבר כתב הבעל בכתובה ארבע מאות ועכשיו צריכה האשה להכניס לו את הנכסים כנגד הכתובה, ובאים קרוביה לשום אותם, ואף בזה צריכה האשה להכניס לו חמש מאות, כיון שגם באופן כזה, שהשומא היא לאחר שהתחייב החתן בכתובה, הדרך היא להוסיף בשומתם חומש על שויים האמיתי.

משנה

משנתינו ממשיכה לפרט את דיני הנדוניא: פָּסְקָה האשה לְחֲכָנִים לוֹ כְּכָפִים, והוא כותב את הסכום בכתובתה, ומתחייב להשיבם לה אם יגרשנה, או כשימות, סָלְעָה נַעֲשָׂה שָׁשָׁה דִּינָרִין – כנגד כל סלע שהיא מכניסה לו, ששוויו ארבעה דינרים, הוא כותב לה ומתחייב לה על ששה דינרים, שליש יותר ממה שהכניסה לו, כיון שהבעל משתכר ומרויח בכספים שהכניסה האשה על ידי שעושה בהם סחורה.

דין נוסף: הֶחָתָן מְקַבֵּל עָלָיו לתת לאשתו עֲשָׂרָה דִּינָרִים משלו לַקּוּפָּה של האשה, לְכָל מָנֶה וּמָנֶה – כנגד כל מאה דינרים שמכניסה לו בנדוניא, נמצא שעשירית משיעור נדונייתה נותן הבעל לקופתה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, בין השיעור שנותן לקופתה, ובין אופן השומא של הממון והנכסים שהכניסה לו, נעשים כמנהג בני המדינה באותו מקום.

* * *

גמרא

שנינו במשנה: 'פסקה להכניס לו כספים, סלעה נעשה ששה דינרין'. מקשה הגמרא: הרי דין זה, הַיְינוּ – הוא אותו דין האמור במשנה לעיל (ע"א) שאם 'פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פּוֹסֵק כְּנֶגְדָּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר מָנֶה', שבשני הדינים מבואר שהבעל מוסיף שליש על הממון שמכניסה לו אשתו בנדונייתה.

מתרצת הגמרא: המשנה באה לחדש שדין זה נוהג בכל האופנים, ולכן תָּנָא עָסְקָא רַבָּה – שנה התנא לעיל דין זה באופן שהכניסה לו ממון רב, והיינו אלף דינר, שהם עומדים לצורך עיסקא גדולה, וְתָנָא עָסְקָא זוּטָא – ושנה התנא במשנתינו דין זה באופן שהכניסה לו ממון מועט, והיינו ארבעה דינרים. וּצְרִיכָא – והוצרכה המשנה להשמיענו דין זה בשני האופנים, דְּאִי תָּנָא רק עָסְקָא רַבָּה, היינו סבורים שרק בזה הוא מוסיף שליש, דְּנָפֵישׁ רַוְוחָא – כיון שהרווח של הבעל גדול, אֲבָל עָסְקָא זוּטָא, דְּזוּטַר רַוְוחָא – שרווחיו מועטים, אֵימָא לֹא – היינו סבורים לומר שאינו צריך להוסיף שליש, צְרִיכָא – לכן הוצרכה משנתינו לחדש שאף בעיסקא קטנה מוסיף לה שליש. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הוספת שליש בעָסְקָא זוּטָא, היינו סבורים שזהו משום דְּזוּטַר וְזוּטָא – שהאחריות וההוצאות בממון זה אינן גדולות, לכן מתחייב הבעל להוסיף שליש, אֲבָל עָסְקָא רַבָּה, דְּנָפֵישׁ וְזוּטָא – שהאחריות והוצאות בממון גדולות, אֵימָא לֹא – היינו סבורים שאינו מוסיף לה שליש, צְרִיכָא – לכך הוצרכה המשנה לעיל להשמיענו שגם בזה מוסיף הבעל שליש.

* * *

שנינו במשנה: הֶחָתָן מְקַבֵּל עָלָיו [לתת לאשתו] עֲשָׂרָה דִּינָר לַקּוּפָּה לכל מנה ומנה. מבררת הגמרא: מַאי – מה היא אותה 'קוּפָּה', למה היא משמשת. אָמַר רַב אַשִׁי, זו היא קוּפָּה שֶׁל בָּשָׂמִים, שבהם משתמשת האשה לרחוץ בתמרוקי הנשים ולהתקשט בהם. וְאָמַר רַב אַשִׁי, לֹא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים הֲלָלּוּ – שיעור זה של עשירית הנדוניא לקופה של בשמים, אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם שהיו הנשים נוהגות להתקשט בבשמים ולא בשאר מקומות.

* * *

הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין קופה זו של בשמים. מסתפקת הגמרא: בָּעֵי רַב אַשִׁי, מה שאמרו במשנתינו שהבעל נותן לאשתו עשרה דינרים כנגד כל מנה ומנה, האם משערים זאת בְּמָנֶה הַנִּישׁוֹם – מה ששמו את שוויו במנה, אף שלפי האמת הוא פחות ממנה, כמבואר לעיל שהדרך היא להוסיף חומש כששמים את הנדוניא בבית חתנים, אוֹ שמשערים זאת בְּמָנֶה הַמִּתְקַבֵּל – מה שקיבל הבעל בפועל, והיינו הסכום שכתב בכתובה, שהוא לאחר הפחתת החומש.

ספק נוסף: אִם תְּמַצֵּי לוֹמַר שהבעל נותן לקופה כנגד מָנֶה הַמִּתְקַבֵּל, יש להסתפק, האם נותן לה את כל הסכום לקופה בְּיוֹם רִאשׁוֹן לנישואים, והיא תשתמש בהם כרצונה עד שיכלו, ואז יתן לה הבעל תכשיטים לפי כבודה, אוֹ שנותן לה כָּל יוֹם וְיוֹם סכום מועט, כפי צורכה, ואינו נותן לה הכל בבת אחת.

וְאִם תְּמַצֵּי לוֹמַר שנותן לה בְּכָל יוֹם וְיוֹם את צורך אותו יום, יש להסתפק, האם דבר זה הוא רק בְּשַׁבָּת רִאשׁוֹנָה – בשבוע הראשון לנישואים, שאז דרכה להתקשט הרבה ולכן אינו נותן לה את הכל מיד כדי שלא תכלה הכל, אבל אחרי אותו שבוע נותן לה הכל, והיא תשתמש בו כרצונה עד שיכלו המעות, אוֹ שְׁכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת

המשך בעמוד צה

הוא נותן לה סכום מועט בכל יום ויום, ואינו נותן לה הכל יחד. וְאִם תְּמְצֵי לוֹמַר שֶׁכָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת הוא נותן לה סכום מועט לכל יום, יש להסתפק האם עושה כן רק בחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לנישואים, שגם אז דרכה להתקשט יותר מסתם ימים, ואחר כך יתן לה את כל הסכום, אוֹ שבְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יש לו לנהוג כן. וְאִם תְּמְצֵי לוֹמַר שנוהג כן בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, עדיין יש להסתפק, האם זהו רק בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לנישואים, שגם בה מתקשטים יותר משאר שנים, ואחרי אותה שנה יתן לה הכל, שתשתמש כרצונה, אוֹ שֶׁכָּל שָׁנָה וְשָׁנָה הוא נותן לה צרכיה לפי כל יום ויום, ולעולם אינו נותן לה הכל יחד. אומרת הגמרא: תֵּיקוּ – יעמדו שאלות אלו בספק, שלא נפשטו.

* * *

מביאה הגמרא מעשה בענין הפסיקה לקופה: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, מַעֲשֶׂה בִּבְתוֹ שֶׁל נַקְדִימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן שהיה מגדולי העשירים שבירושלים, שֶׁלאחר שמת בעלה והיתה מתפרנסת מנכסיו, פָּסְקוּ לָהּ חֲכָמִים אַרְבַּע מֵאוֹת זוּזִים לְקוּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים לִבְוֹ בְּיוֹם – לצורך יום אחד. וכיון שאפילו סכום זה היה מועט בעיניה, אָמְרָה לָהֶם דרך קללה, בְּךָ תִּפְסְקוּ לִבְנוֹתֵיכֶם, וְעָנוּ חכמים אֲחֲרֶיהָ 'אָמֵן', כיון שהחשיבו זאת כברכה, שהרי לבני אדם רגילים זהו סכום גדול מאד.

* * *

אגב המעשה הקודם מביאה הגמרא מעשה נוסף בבתו של נקדימון בן גוריון: תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, וְהָיָה יוֹצֵא מִירוּשָׁלַיִם, אחרי שנחרב בית המקדש, וְהָיוּ תַּלְמִידָיו מְהַלְּכִין אַחֲרָיו. רָאָה בדרכו רֵיבָה – נערה אַחַת, שֶׁהָיְתָה מְלַקֶּטֶת שְׂעוֹרִים למאכלה מִבֵּין גְּלָלֵי בְּהֵמָתָן שֶׁל עֲרָבִיִּים. בֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ – את רבי יוחנן בן זכאי, נִתְעַטְּפָה בִּשְׂעָרָהּ וְעָמְדָה לְפָנָיו וְאָמְרָה לוֹ, רַבִּי, פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לָהּ, בִּתִּי, מִי אַתְּ. אָמְרָה לוֹ, בַּת נַקְדִימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן אֲנִי. אָמַר לָהּ רבן יוחנן בן זכאי, בִּתִּי, מָמוֹן שֶׁל בֵּית אָבִיךְ שהיה עשיר מופלג הֵיכָן הָלַךְ. אָמְרָה לוֹ, רַבִּי, לֹא כְּדֵיִן מָתַלִּין מַתָּלָא בִּירוּשָׁלַיִם – האם לא כך היו מושלים משל בירושלים, 'מָלַח מָמוֹן, חֶסֶר' – אדם הרוצה למלוח ממונו שיתקיים [דוגמת המלח שמשמר את המאכלים שלא יתקלקלו], יחסר מממונו לצדקה, וחסרונו זהו קיומו. וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שאמרה לו 'מלח ממון, חֶסֶד' – על ידי חסד שיעשה בו. ורמזה לו שממון אביה אבד כי לא עשו בו צדקה וחסד. שאל אותה רבן יוחנן בן זכאי, וּממון שֶׁל בֵּית חֲמִיךְ, הֵיכָן הוּא. אָמְרָה לוֹ, בָּא וָזֵה – ממון אבי שלא עשו בו צדקה וחסד, וְאֵיבֵד אֶת וָזֵה – את הממון שהביא בעלי מבית אביו, כיון שהתערב בו. המשיכה הנערה וְאָמְרָה לוֹ, רַבִּי, זְכוֹר אַתָּה כְּשֶׁחָתַמְתָּ עַל כְּתוּבָּתִי, אָמַר לָהֶן רבן יוחנן בן זכאי לְתַלְמִידָיו, זְכוֹר אֲנִי כְּשֶׁחָתַמְתִּי עַל כְּתוּבָּתָהּ שֶׁל זוֹ, וְהָיִיתִי קוֹרֵא בָּהּ שהכניסה בכתובתה אֶלֶף אֲלָפִים דִּינָרֵי זָהָב מִבֵּית אֲבִיהָ, חוּץ מִשֶּׁל חֲמִיהָ, שהוסיף לה בעלה כתוספת כתובה, והכל אבד משום שלא עשו צדקה וחסד. בָּכָה רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר, אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, בְּזְמַן שֶׁהֵם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֵין כָּל אוּמָּה וְלָשׁוֹן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם. וּבְזְמַן שֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, מוֹסְרָן בְּיַד אוּמָּה שְׁפָלָה בערביים, שהם יושבי אהלים במדבר, וְלֹא בְּיַד אוּמָּה שְׁפָלָה עצמה, אֶלָּא בְּיַד בְּהֶמְתָּן שֶׁל אוּמָּה שְׁפָלָה, כמו כאן שליקטה שעורים למאכלה מבין גללי בהמתם של הערביים.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא בענין נקדימון בן גורין. מקשה הגמרא: וְכִי נַקְדִימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן לֹא עָבַד [–לא עשה] צְדָקָה, כפי שאמרה עליו בתו, וְהָתַנְיָא בברייתא, אָמְרוּ עָלָיו עַל נַקְדִימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן, כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ והולך לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כְּלֵי מֵילַת – בגדים חשובים של צמר נקי הָיוּ